

АКАДЕМІЧНИЙ ГЛОСАРІЙ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗНАНЬ»

Спеціальність: J8 Автомобільний транспорт

Змістовий модуль 1: Історико-філософський вступ

- **Автаркія** — абсолютна внутрішня незалежність від зовнішніх деструктивних обставин, самовладання; здатність фахівця зберігати холонокровність і діяти без деструктивної пристрасті під час складних ситуацій чи криз.
- **Агностицизм** — філософське вчення, яке заперечує можливість повного і достовірного пізнання об'єктивної реальності (наприклад, вчення І. Канта про непізнавану «річ у собі»).
- **Аксіологія** — філософське вчення про цінності, яке досліджує природу цінностей, їхнє походження, ієрархію та роль у житті людини і суспільства (моральні, естетичні, релігійні, політичні цінності).
- **Антропоцентризм** — світоглядний принцип епохи Відродження, згідно з яким фокус філософського інтересу зміщується від Бога до Людини, визнаючи її найвищою цінністю, вінцем творіння та суб'єктом вільної творчості.
- **Архе (Першооснова)** — єдина, незнищенна, матеріальна субстанція в античній натурфілософії, з якої виникає вся безліч речей і в яку вони зрештою перетворюються (наприклад, Вода у Фалеса, Апейрон у Анаксимандра, Вогонь у Геракліта).
- **Атомізм** — вчення Левкіппа та Демокріта, згідно з яким світ складається з двох першооснов: абсолютного буття (найдрібніших, вічних, неподільних матеріальних частинок — атомів) та абсолютного небуття (порожнечі, в якій вони рухаються).
- **Бритва Оккама** — методологічний принцип середньовічного філософа-номіналіста В. Оккама: «Не слід множити сутності без необхідності», що вимагає пояснювати явища найпростішими наявними фактами, відсікаючи зайві, недоведені причини.
- **Гносеологія** — теорія пізнання; розділ філософії, що досліджує сутність пізнавального процесу, його межі, взаємодію суб'єкта та об'єкта пізнання, природу істини та критерії її достовірності.
- **Детермінізм** — філософське вчення про загальну причинну зумовленість; принцип, який стверджує, що у світі немає нічого випадкового, і кожному наслідку завжди передуює об'єктивна матеріальна/фізична причина.
- **Дихотомія контролю** — практика античного стоїцизму, що полягає у раціональному поділі всіх подій та явищ на ті, що знаходяться поза нашим контролем (і до яких слід ставитися з прийняттям/байдужістю), та ті, що повністю знаходяться під нашим контролем (мої думки, реакції, професійні навички, що вимагають 100% фокусу).
- **Діалектика** — універсальний метод та закон розвитку природи, суспільства і мислення (за Г. Гегелем), згідно з яким усе перебуває в процесі безперервного становлення через боротьбу протилежностей за механізмом Тріади: Теза – Антитеза – Синтез.

- **Екзистенціалізм** — філософія існування; напрям XX століття, який ставить у центр уваги унікальне людське існування, проблему тотальної свободи, морального вибору, відповідальності та пошуку сенсу життя в абсурдному світі.
- **Емпіризм** — методологічний напрям Нового часу (заснований Ф. Беконом), який стверджує, що справжнє знання отримується шляхом індукції: від практичного досвіду, спостереження та експерименту (часткового факту) до виведення загального закону.
- **Категоричний імператив** — універсальний моральний закон І. Канта, який вимагає: «Чини завжди так, щоб максима (мотив) твоєї волі могла водночас мати силу принципу загального законодавства», і забороняє ставитися до людини лише як до засобу.
- **Кордоцентризм** — специфічна риса української філософської традиції («філософія серця»), яка розглядає серце не як біологічний орган, а як сакральний центр духовного життя, емоцій, інтуїції та совісті людини, що є глибшим за раціональний розрахунок.
- **Креаціонізм** — середньовічне релігійно-філософське вчення про те, що весь матеріальний світ створений Богом з абсолютно нічого (*creatio ex nihilo*), тому матерія не є вічною і має чіткий початок і кінець у часі.
- **Логос** — слово, розум, закон, логіка; категорія античної філософії, що уособлює історичний перехід від сліпої віри та міфологічних ірраціональних пояснень («Міфу») до раціонального пізнання об'єктивних природних законів і причин.
- **Міфологія** — історично перша форма суспільної свідомості та світогляду, для якої характерні синкретизм (злиття об'єктивного і суб'єктивного), антропоморфізм (перенесення людських властивостей на природу) та генетизм (пояснення сутності речей через розповідь про їхнє походження).
- **Онтологія** — вчення про буття; найбільш абстрактний розділ філософії, який досліджує проблеми буття і небуття, матеріального та ідеального, форми існування матерії (простір і час), закони самоорганізації та розвитку світу.
- **Провіденціалізм** — філософсько-історичне вчення Середньовіччя, згідно з яким увесь історичний процес і доля кожної людини наперед жорстко визначені вищим божественним планом (провидінням).
- **Раціоналізм** — методологічний напрям Нового часу (заснований Р. Декартом), який спирається на дедуктивний метод пізнання: рух думки від загальної теоретичної, логічної чи математичної істини до розуміння часткового факту.
- **Релігія** — форма світогляду, що базується на подвоєнні світу на потойбічний (сакральний) і поцейбічний (профанний), та на беззаперечній вірі в існування надприродних сил (Бога), які керують світом, що не потребує раціонального доведення.
- **Світогляд** — складна, інтегральна система поглядів, переконань, ідеалів, принципів, оцінок та норм, які визначають ставлення людини до світу в цілому і до самої себе, а також зумовлюють її життєву стратегію та поведінку.
- **Сродна праця** — філософська концепція Г. Сковороди про працю за природним покликанням; усвідомлене віднайдення того виду діяльності, який відповідає внутрішній природі людини, приносить радість у самому процесі та є основою справжнього щастя.
- **Теоцентризм** — світоглядний принцип епохи Середньовіччя, згідно з яким абсолютним центром, вищою реальністю і творцем усього сущого є Бог, а філософія виконує роль «служниці богослов'я».
- **Філософія** — (від грец. *phileo* — люблю та *sophia* — мудрість) строга, систематизована форма теоретичного мислення, яка спирається на розум і логіку та прагне досягнути граничні, найзагальніші засади буття природи, суспільства і людського духу у відношенні «Людина – Світ».

Змістовий модуль II. Буття, свідомість, пізнання

- **Аналіз** — гносеологічний метод науково-технічного пізнання, що полягає у логічному або практичному розкладанні цілого об'єкта чи явища на його складові частини для їх детального дослідження.
- **Архетипи** — первісні, універсальні образи (Мудрий Старець, Герой, Тінь тощо), які є фундаментальними структурними елементами колективного несвідомого, спільними для всіх культур, що проявляються в міфах, снах та глибинній поведінці людей (за концепцією К. Юнга).
- **Атрактор** — поняття синергетики; стан або стійка структура (новий порядок), до якого самостійно і закономірно тяжіє складна нелінійна система після проходження нею точки біфуркації (наприклад, алгоритм самоорганізації на виробництві для подолання хаосу).
- **Буття** — найширша, гранична філософська категорія онтології, яка фіксує сам об'єктивний факт існування будь-чого у всесвіті (матеріальних речей, фізичних процесів, ідей, людей, суспільства).
- **Відображення** — загальна, універсальна властивість усієї матерії реагувати на зовнішні впливи та взаємодії, вищою еволюційною формою якого (притаманною лише високоорганізованій матерії мозку) стала людська свідомість.
- **Дедукція** — метод теоретичного та раціонального пізнання (обґрунтований Р. Декартом), який передбачає суворий логічний рух думки від загальної теоретичної істини, математичного закону або правила до розуміння і пояснення часткового факту чи конкретної дії.
- **Дисипативна структура** — поняття синергетики; новий, вищий і складніший рівень порядку та організації, що самостійно виникає з абсолютного хаосу у відкритих нерівноважних системах завдяки процесам обміну речовиною, енергією чи інформацією з навколишнім середовищем.
- **Експеримент** — вища форма емпіричного пізнання, що полягає у штучному відтворенні явища в суворо контрольованих умовах (лабораторних чи виробничих) з активним втручанням дослідника для перевірки наукових гіпотез.
- **Ентропія** — міра хаосу, безладу, деградації та накопичення похибок у системі, невідворотному зростанню якої протистоїть здатність відкритих нелінійних систем до інтелектуальної самоорганізації.
- **Ефект підтвердження (Confirmation Bias)** — когнітивне упередження та системна помилка людського мислення, за якої особа схильна підсвідомо шукати, помічати та інтерпретувати виключно ту інформацію, яка підтверджує її первинну здогадку, повністю ігноруючи об'єктивні факти, що їй суперечать.
- **Ідеалізація** — базовий метод теоретичного рівня наукового пізнання, який полягає в уявному створенні абстрактних об'єктів, яких принципово не існує в реальній природі (наприклад, «абсолютно тверде тіло»), що є життєво необхідним для спрощення складних інженерних розрахунків та комп'ютерного моделювання.
- **Індукція** — метод емпіричного пізнання (обґрунтований Ф. Беконом), який передбачає логічне виведення нового загального закону чи правила на основі збору та аналізу безлічі часткових фактів, спостережень та результатів практичних експериментів.
- **Істина** — адекватне, об'єктивне відображення дійсності у свідомості людини; повний збіг теоретичного знання з об'єктом пізнання, остаточним суддею і критерієм якого завжди виступає суспільно-історична практика.
- **Істина абсолютна** — повне, вичерпне, остаточне та досконале знання про світ або об'єкт, яке ніколи в майбутньому не може бути спростоване.
- **Істина відносна** — об'єктивне знання, яке є правильним і робочим для свого історичного часу, але є неповним, і яке з неминучим розвитком науки та технологій буде уточнюватися, поглиблюватися або обмежуватися у своєму застосуванні.

- **Кіберфізична система** — надскладна відкрита синергетична система (наприклад, сучасний автомобіль або роботизований завод в епоху Індустрії 4.0), яка нерозривно поєднує фізико-механічні процеси з обчислювальними цифровими алгоритмами, здатна до обміну масивами даних, адаптації та децентралізованої самоорганізації.
- **Когнітивне упередження** — системна, структурна помилка людського мислення, спричинена еволюційною схильністю мозку економити енергію, піддаватися емоціям чи діяти за звичкою («Система 1»), що призводить до втрати об'єктивності, сліпої віри в міфи та прийняття хибних технічних рішень.
- **Колективне несвідоме** — найглибший шар людської психіки (згідно з концепцією К. Юнга), де зберігається спільна еволюційна пам'ять усього людства, що складається з архетипів і не залежить від особистого досвіду індивіда.
- **Матерія** — фундаментальна філософська категорія онтології для позначення об'єктивної реальності, яка дана людині у її відчуттях, яка копіюється і відображається нашими відчуттями та вимірювальними приладами, існуючи абсолютно незалежно від нашої свідомості та бажань.
- **Метафізика** — філософський методологічний підхід, який розглядає буття та об'єкти світу як статичні, незмінні, застигли та назавжди ізольовані від інших явищ (є абсолютною протилежністю діалектиці).
- **Небуття** — філософська категорія, що є абсолютною протилежністю буття і позначає тотальну відсутність, порожнечу, смерть або руйнування форми.
- **Несвідоме (Воно / Id)** — глибинна інстанція людської психіки (у психоаналізі З. Фрейда), що є сферою темних, ірраціональних біологічних інстинктів, які вимагають негайного сліпого задоволення і знаходяться поза контролем раціональної свідомості.
- **Онтологія** — вчення про буття; найбільш абстрактний і фундаментальний розділ філософії, що досліджує структуру об'єктивної реальності, матерію, форми її існування (простір і час) та найзагальніші закони розвитку і функціонування Всесвіту.
- **Предиктивна (випереджувальна) діагностика** — інструмент інтелектуалізації праці; аналіз великих масивів цифрових даних (Big Data) за допомогою комп'ютерних алгоритмів та штучного інтелекту, що дозволяє прогнозувати критичну відмову системи задовго до моменту її фактичного фізичного руйнування.
- **Практика** — матеріально-перетворювальна діяльність людей (науковий експеримент, промислове виробництво, випробування матеріалів), яка у гносеології виступає головним, універсальним критерієм перевірки істинності будь-яких теоретичних знань чи гіпотез.
- **Проблема "чорної скриньки"** — гносеологічна проблема в епоху штучного інтелекту, що виникає, коли людина (наприклад, інженер-діагност) сліпо довіряє готовому висновку комп'ютерного алгоритму, абсолютно не розуміючи його внутрішньої семантичної логіки та об'єктивних фізичних причин, які призвели до цього рішення.
- **Простір** — загальна, абсолютна і необхідна форма існування матерії, яка виражає структурну протяжність матеріальних об'єктів, їхній об'єм та строгий порядок розташування один відносно одного.
- **Реляційна концепція простору і часу** — фізико-філософська парадигма (математично доведена А. Ейнштейном), згідно з якою простір і час не існують як порожні вмістища окремо від матерії, а є виключно відносинами між матеріальними об'єктами, і їхні параметри безпосередньо залежать від швидкості та гравітаційної маси.
- **Рух** — універсальний спосіб існування матерії; будь-яка безперервна зміна, перетворення або взаємодія об'єктів взагалі (від механічного переміщення до соціальних процесів).
- **Самосвідомість** — найвищий щабель еволюції свідомості; унікальна здатність людини робити об'єктом критичного пізнання та аналізу саму себе, повністю усвідомлювати свої думки, мотиви, моральне обличчя та своє об'єктивне місце в суспільстві.

- **Свідомість** — вища, притаманна лише людському мозку форма відображення дійсності; унікальна здатність не лише пасивно дзеркалити світ, але й абстрактно мислити, розуміти приховану внутрішню сутність явищ та свідомо ставити перед собою цілі.
- **Синергетика** — сучасна теорія самоорганізації; міждисциплінарний філософсько-науковий напрям, що глибоко вивчає процеси в надскладних, відкритих, нерівноважних системах, доводячи математичну здатність матерії самостійно генерувати новий рівень порядку з абсолютного хаосу.
- **Синтез** — метод теоретичного пізнання, який полягає у логічному та концептуальному поєднанні окремих ізольованих елементів, частин або властивостей об'єкта в єдину, цілісну систему для формування об'єктивного висновку.
- **Спостереження** — базовий метод емпіричного пізнання; цілеспрямоване, планомірне сприйняття об'єктів чи процесів природи за допомогою органів чуття або вимірювальних приладів без активного фізичного втручання в їхній стан.
- **Субстанціальна концепція простору і часу** — класична фізична парадигма (заснована І. Ньютоном), яка розглядає простір як абсолютно порожнє, безмежне вмістище, а час — як рівномірну абсолютну тривалість, що існують як ізольовані субстанції незалежно від матерії.
- **Точка біфуркації** — ключове поняття синергетики; точка невідворотного розгалуження, стан крайньої нестійкості та максимальної невизначеності у відкритій системі, де найменша флуктуація здатна змусити систему обрати новий шлях: деградацію або вищу самоорганізацію.
- **Фактчекінг (верифікація даних)** — інструмент інженерної та інформаційної гігієни; свідомий процес застосування гносеологічних методів та логіки (вмикання «Системи 2») для критичної перевірки достовірності інформації та відсіювання ІПСО (інформаційно-психологічних операцій) чи маркетингових маніпуляцій.
- **Формалізація** — метод теоретичного пізнання, що полягає у строгому відображенні об'єктів і процесів реальності у вигляді математичних формул, алгоритмів, графіків та спеціальних символів.
- **Флуктуація** — поняття синергетики; мікроскопічне, випадкове відхилення (збурення) у відкритій системі від її рівноважного стану, яке в точці біфуркації здатне касадно посилюватися («ефект метелика») і радикально трансформувати макроструктуру.
- **Час** — загальна, абсолютна і необхідна форма існування матерії, яка виражає об'єктивну тривалість існування об'єктів та логічну, фізично незворотну послідовність зміни їхніх станів.

Змістовий модуль III. Філософія людини та суспільства

- **Банальність зла** — філософська концепція Г. Арендт, що описує феномен тоталітарної системи, у якій ідеальним підданим стає людина, яка сліпо виконує злочинні накази керівництва, повністю відмовляючись від особистої громадянської відповідальності та критичного мислення.
- **Біосоціальна природа людини** — двоїста сутність людини, яка нерозривно поєднує біологічний аспект (належність до природи, підпорядкування законам генетики, фізіології) та соціальний аспект (формування свідомості, мови, праці та моралі виключно в соціокультурному середовищі).
- **Біофілія** — поняття з праць Е. Фромма; пристрасна любов до життя і всього живого, бажання будувати, створювати і сприяти зростанню, що в інженерній справі проявляється як осмислена творча праця з відновлення механізмів та захисту життя.
- **Громадянське суспільство** — сфера самоорганізації та самовияву вільних громадян і добровільно сформованих незалежних асоціацій (наприклад, профспілок), які захищені відповідними законами від прямого диктату, втручання та довільної регламентації з боку державної влади.

- **Договірна теорія** — соціально-філософська концепція походження суспільства (Т. Гоббс, Ж.-Ж. Руссо), згідно з якою суспільство і держава виникли внаслідок свідомого укладення людьми негласного «суспільного договору» задля уникнення хаосу («війни всіх проти всіх») та гарантування спільної безпеки й прав.
- **Евдемонізм** — філософська парадигма розуміння сенсу життя, яка стверджує, що вищим благом є прагнення до справжнього щастя, яке досягається виключно через гармонію з самим собою та світом, через максимальну самореалізацію і розкриття власних талантів.
- **Екзистенційний вакуум** — стан внутрішньої порожнечі, апатії, втрати мотивації та депресії (за В. Франклом), який неминуче виникає, коли людина втрачає об'єктивний сенс свого життя чи праці (наприклад, через рутинізацію або відчуження).
- **Заплановане старіння (Planned obsolescence)** — економіко-технологічна концепція епохи масового споживання, що полягає у свідомому закладанні виробником обмеженого ресурсу міцності в деталі механізмів, щоб змусити клієнта частіше купувати нові товари, що прямо суперечить екологічній інженерній етиці.
- **Індивід** — окрема людина, яка розглядається просто як одиничний, типовий представник біологічного виду людства (*Homo sapiens*).
- **Індивідуальність** — сукупність унікальних, неповторних біологічних та психологічних рис окремої людини (темперамент, зовнішність, специфічні здібності, особливості пам'яті та мислення).
- **Культура** — сукупність абсолютно всіх матеріальних (техніка, інфраструктура) і духовних (наука, мораль, право, мистецтво) цінностей, створених людством у процесі його суспільно-історичної діяльності; штучна «друга природа» людини.
- **Логотерапія** — метод екзистенціального аналізу та зцілення, розроблений австрійським психіатром В. Франклом, що означає «лікування сенсом» і базується на твердженні, що фундаментальною рушійною силою людини є сильна воля до сенсу.
- **Некрофілія** — поняття з праць Е. Фромма; потяг до мертвого, механічного руйнування та сліпої сили, яка перетворює живе на неживе; абсолютна психологічна та світоглядна протилежність біофілії.
- **Особистість** — вищий ступінь соціального і духовного розвитку людини; соціальна якість індивіда, який має власні непохитні світоглядні принципи, здатний до самостійного морального вибору і несе повну етичну та соціальну відповідальність за свої вчинки.
- **Постіндустріальне (інформаційне) суспільство** — стадія історичного розвитку (за Д. Беллом, А. Тоффлером), де головним ресурсом стають інтелектуальні знання, інформація та високі технології, а сфера кастомізованих послуг та ІТ починає домінувати над масовою важкою промисловістю.
- **Правова держава** — держава, у якій влада та апарат управління суворо підпорядковані закону, гарантовано абсолютне верховенство права, а права та свободи громадянина визнаються найвищою цінністю суспільства.
- **Симулякр** — поняття філософії постмодернізму (Ж. Бодріяр), що позначає «знак» або річ (наприклад, статусний автомобіль у суспільстві споживання), яка втрачає свою об'єктивну корисність і використовується виключно для демонстрації престижу чи приналежності до певної соціальної групи.
- **Справедлива війна (jus bellum iustum)** — філософська та етична теорія, що встановлює жорсткі моральні імперативи збройних конфліктів, визнаючи етично виправданою виключно війну з метою самооборони (захисту життя громадян та державного суверенітету від агресії).
- **Суспільство** — історично сформована, відкрита, надскладна, самоорганізована кібернетична система соціальних зв'язків і відносин, у якій відбувається спільна

життєдіяльність і відтворення людей, і яка диференціюється на економічну, соціальну, політичну та духовну підсистеми.

- **Технології подвійного призначення** — технології, знаряддя праці чи транспортні засоби, які внаслідок своєї двоїстої інженерної природи можуть використовуватися як для розбудови мирного життя (цивільні потреби), так і для військових цілей (участь у збройних конфліктах), що породжує гостру моральну дилему для інженера.
- **Трагічний оптимізм** — філософське поняття В. Франкла, що позначає здатність людини зберігати надію, гідність та знаходити конструктивний сенс у житті та праці навіть попри зіткнення з «трагічною тріадою» (неминучим болем, провинною та смертю/втратою).
- **Філософська антропологія** — фундаментальний розділ філософії, що комплексно вивчає сутність і природу людини, її місце у Всесвіті, біосоціальну зумовленість її буття та пошук сенсу життя.
- **Цивілізація** — поняття, яке позначає ступінь суспільного розвитку (поява писемності, міст, держави) або, в концепції О. Шпенглера, кінцеву стадію розвитку культури, що характеризується її старінням, голим раціоналізмом, масовим механістичним виробництвом та духовним занепадом.
- **Homo faber (Людина-творець)** — філософський латинський термін, що визначає унікальність людської еволюції через її здатність активно й цілеспрямовано створювати знаряддя праці («штучні органи») та перетворювати природне середовище під свої потреби.
- **Trauma-informed підхід (обізнаний з травмою підхід)** — гуманістична комунікативна та управлінська філософія в інклюзивних колективах, що базується на принципах абсолютної поваги, валідації бойового чи травматичного досвіду ветеранів без "токсичної жалості", створенні безпечного безбар'єрного простору та правилі «Стоп-слова» для запобігання ретравматизації.

Змістовий модуль 4. Філософія науки і техніки (Профільний)

- **Глобальні проблеми людства** — сукупність гострих життєвих криз (інтерсоціальних, антропологічних, екологічних), що охоплюють усю планету, загрожують знищенню людської цивілізації та вимагають для свого вирішення об'єднання фінансових та інтелектуальних зусиль усіх країн.
- **Евристика страху** — філософсько-етичне поняття Г. Йонаса, що означає інженерну та екологічну далекоглядність; здатність людини передбачати найгірший сценарій руйнування природи чи людського життя, щоб вчасно зупинити небезпечні технологічні та управлінські рішення.
- **Екологічна криза** — глобальна проблема, що є прямим наслідком безвідповідальної технологічної експансії та парадигми «підкорення природи», яка призвела до виснаження ресурсів, забруднення біосфери і втрати природою здатності до природної регенерації.
- **Екологічний імператив** — жорстка, безумовна моральна вимога до будь-якої людської діяльності (особливо інженерної) — категорично не руйнувати природне середовище; основа стратегії сталого розвитку та ноосферної свідомості.
- **Економіка замкненого циклу (Circular Economy) / Рециклінг** — екологічна та економічна концепція, що передбачає сортування, переробку та повторне використання матеріалів (наприклад, пластику, металобрухту, шин, олив) замість їх викидання, перетворюючи відходи виробництва на новий ресурс.
- **Етика технічної діяльності (Інженерна етика)** — система моральних принципів і норм, що жорстко регулюють ставлення людини до техніки, природи та суспільства безпосередньо в процесі інженерної і виробничої діяльності, розв'язуючи конфлікт між економічною вигодою бізнесу та безпекою.

- **Індустрія 4.0** — Четверта промислова революція; сучасний етап розвитку техніки, який характеризується злиттям фізичних, цифрових і біологічних технологій, масовим впровадженням кіберфізичних систем, Інтернету речей (IoT), автоматизації та штучного інтелекту.
- **Інструментальна теорія творчості** — філософська концепція техніки П. Енгельмейєра, згідно з якою техніка є не сліпою чи нейтральною, а виступає як реалізація людської волі, акт найвищого мистецтва, де інженер виступає деміургом, що диктує металу свої правила.
- **Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ)** — етичний стандарт та практика управління сучасним підприємством (зокрема СТО), що передбачає свідому відмову від небезпечних технологій заради захисту екології та створення інклюзивного, безпечного середовища для працівників (зокрема адаптації ветеранів).
- **Наука** — специфічна сфера людської діяльності та соціальний інститут, головною функцією якого є вироблення, теоретична систематизація та валідація об'єктивних, істинних знань про дійсність за допомогою раціональності, логіки та експериментальної доказовості.
- **Науково-технічна революція (НТР)** — докорінний, якісний стрибок у розвитку продуктивних сил суспільства, перехід до абсолютно нового технологічного укладу, під час якого фундаментальна наука випереджає практику і перетворюється на безпосередню продуктивну силу.
- **Ноосфера (сфера розуму)** — еволюційна концепція В. Вернадського; новий етап розвитку біосфери, де розумна, науково обґрунтована та етична діяльність людини стає головним визначальним фактором збереження та гармонійного розвитку планети.
- **Органопроекція** — антропологічна концепція техніки Е. Каппа, яка доводить, що будь-яке технічне знаряддя чи механізм є матеріальним продовженням, посиленням та підсвідомим винесенням назовні (проекцією) природних біологічних органів або нервової системи людини.
- **Постав (Gestell)** — екзистенціальне поняття М. Гайдеггера, що описує онтологічну небезпеку сучасної техніки: агресивний спосіб розкриття світу, який перетворює живу природу та саму людину виключно на бездушний «ресурс» (стоячий резерв) для споживання корпоративною машиною.
- **Принцип відповідальності** — новий етичний імператив Ганса Йонаса для техногенної цивілізації: «Дій так, щоб наслідки твоєї діяльності були сумісними з підтриманням справжнього людського життя на Землі» (тобто відповідальність інженера поширюється на майбутні покоління).
- **Сталий розвиток (Sustainable Development)** — тип економічного і технологічного розвитку суспільства, який задовольняє потреби нинішніх поколінь, принципово не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні життєві та екологічні потреби.
- **Техніка (в артефактному вимірі)** — сукупність матеріальних засобів, знарядь праці, механізмів і машин (hardware), створених людиною як штучна «друга природа» для перетворення навколишнього середовища та задоволення своїх потреб.
- **Технічне знання (Технікознавство)** — специфічна форма наукового пізнання, яка досліджує штучні артефакти, відповідає на запитання «Як це зробити, щоб воно працювало?», має телеологічний (цілеспрямований) характер та є гібридним синтезом фундаментальної фізики і практичної діяльності.
- **Технологія** — (від грец. *techne* і *logos*) сукупність нематеріальних методів, алгоритмів, строгих інструкцій та знань (software / know-how) про те, як саме максимально раціонально та безпечно використовувати наявну техніку для отримання бажаного результату.

- **Технонаука (Technoscience)** — якісно нове явище сучасності, що означає повне нерозривне злиття фундаментальної науки, прикладної інженерії та технології, метою якого є створення інноваційного, комерційно вигідного продукту силами мультидисциплінарних макро-команд.
- **Техноценоз** — філософсько-технічне поняття, що розглядає сукупність технічних виробів (наприклад, парк автомобілів країни) як своєрідну штучну екосистему, яка еволюціонує та розвивається за об'єктивними законами відбору та адаптації.
- **Управління життєвим циклом (PLM)** — екологічна та інженерна концепція, згідно з якою інженер ще на етапі конструювання техніки зобов'язаний передбачити всі етапи її існування (виробництво, експлуатація) аж до екологічно безпечної утилізації.
- **Whistleblowing (Викриття)** — акт найвищої громадянської та професійної мужності в інженерній етиці, коли фахівець публічно чи всередині корпорації розкриває інформацію про незаконні, неетичні або технологічно небезпечні дії керівництва, захищаючи суспільство від аварій.